

Byla C-714/22

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2022 m. lapkričio 22 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sofijski rayonen sad (Bulgarija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2022 m. lapkričio 21 d.

Ieškovė:

S.R.G.

Atsakovė:

Profī Credit Bulgaria EOOD

Pagrindinės bylos dalykas

Procesas pagal SESV 267 straipsnio 1 dalį

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Ginčas dėl vartojimo kredito sutarties, kurioje susitarta dėl savanoriškų papildomų paslaugų paketo apmokėjimo, galiojimo. Kyla tokie klausimai: ar šios paslaugos, atsižvelgiant į tai, kad jos neįtrauktos į kredito metinę normą, yra kredito išmokėjimo ir administravimo veikla? Ar šios papildomos paslaugos gali būti laikomos nesąžiningomis sąlygomis, kaip apibrėžta Direktyvoje 93/13, ir ar jos turi būti laikomos „bendros kredito kainos“ dalimi, svarbia nustatant metinę normą pagal Direktyvą 2008/48? Kaip, atsižvelgiant į ankstesnę Teisingumo Teismo jurisprudenciją (sprendimas sujungtose bylose C-224/19 ir C-259/19), turi būti paskirstomos bylinėjimosi išlaidos, kai nustatoma, kad vartojimo sutartyje yra nesąžiningų sąlygų?

Prejudiciniai klausimai

1. Ar Direktyvos 2008/48/EB 3 straipsnio g punktas turi būti aiškinamas taip, kad mokesčiai už papildomas paslaugas, dėl kurių susitarta vartojimo kredito sutartyje, kaip, pavyzdžiui, mokesčiai už galimybę atidėti ir sumažinti įmokas, yra kredito kainos metinės normos dalis?
2. Ar Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnio 2 dalies g punktas turi būti aiškinamas taip, kad neteisingas metinės normos nurodymas kredito sutartyje, sudarytoje tarp prekybininko ir vartotojo, kaip kredito gavėjo, turi būti laikomas metinės normos nenurodymu kredito sutartyje ir kad nacionalinis teismas turi taikyti nacionalinėje teisėje numatytas teises pasekmes už metinės normos nenurodymą vartojimo kredito sutartyje?
3. Ar Direktyvos 2008/48/EB [23] straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad nacionalinėje teisėje numatyta sankcija – vartojimo kredito sutarties pripažinimas negaliojančia, dėl kurio turi būti grąžinama tik pagrindinė suteikto kredito suma – yra proporcinga, kai vartojimo kredito sutartyje nėra tiksliai nurodyta metinė norma?
4. Ar Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad mokesčiai už papildomų paslaugų paketą, numatytą atskirame papildomame susitarime prie vartojimo kredito sutarties kaip pagrindinės sutarties, turi būti laikomi pagrindinio sutarties dalyko dalimi, todėl jiems negali būti taikomas nesąžiningumo kriterijus?
5. Ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalis kartu su jos priedo 1 punkto o papunkčiu turi būti aiškinami taip, kad papildomų paslaugų, susijusių su vartojimo kreditu, sutarties sąlyga yra nesąžininga, jeigu vartotojui suteikiama abstrakti galimybė atidėti ir išdėstyti mokėjimus, už kuriuos jis turi sumokėti mokesčius, net jeigu jis šia galimybe nepasinaudoja?
6. Ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis ir veiksmingumo principas turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama taisyklė, pagal kurią iš vartotojo galima priteisti dalį bylinėjimosi išlaidų šiais atvejais: 1) kai prašymas pripažinti, kad sumos nėra mokėtinos dėl nustatytos sąlygos nesąžiningumo, tenkinamas iš dalies <...>; 2) jei vartotojo teisės įgyvendinimas yra praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas nustatant reikalavimo dydį; 3) visais atvejais, kai yra nesąžininga sąlyga, įskaitant atvejus, kai nesąžiningos sąlygos buvimas neturi tiesioginės įtakos kreditoriaus reikalavimo sumai, nei visai, nei iš dalies, arba kai sąlyga nėra tiesiogiai susijusi su bylos nagrinėjimo dalyku?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos ir jurisprudencija

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyva 93/13/EEB dėl nesažiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, visų pirma 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 2 dalis, 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB, visų pirma 3 straipsnio g punktas, 10 straipsnio 2 dalies g punktas ir 23 straipsnis

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *EOS KSI Slovensko* (C-448/17, EU:C:2018:745)

2020 m. liepos 16 d. Sprendimas *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, sujungtos bylos C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, visų pirma rezoliucinės dalies 5 punktas

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (Bulgarijos prievolių ir sutarčių įstatymas), visų pirma 26 straipsnis

Zakon za potrebitelskia kredit (Bulgarijos vartojimo kredito įstatymas, toliau – ZPK), visų pirma 10a, 11, 19, 21–24 ir 33 straipsniai, taip pat šio įstatymo *Dopalnitelni razporedbi* (Papildomos nuostatos) 1 straipsnis

Grazhdanski protsesualen kodeks (Bulgarijos civilinio proceso kodeksas), visų pirma 7 straipsnio 3 dalis ir 78 straipsnis

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 2019 m. spalio 10 d. ieškovė ir atsakovė sudarė tokio turinio vartojimo kredito sutartį: suteikiamo kredito suma – 5 000 levo (BGN), paskolos terminas – 36 mėnesiai, metinė kredito palūkanų norma – 41,00 %, kredito kainos metinė norma – 49,02 %, bendras kredito įsipareigojimas – 8 765,02 BGN. Be bendro kredito įsipareigojimo, vartojimo kredito sutartyje taip pat buvo numatytas atlygis už šias savanoriškas papildomas paslaugas: a) dėl teisės pirmumo tvarka peržiūrėti ir išmokėti vartojimo kreditą („Fast“) suteikimo – 1 250 BGN suma ir b) dėl teisės pakeisti vartojimo kredito grąžinimo grafiką („Flexi“) suteikimo – 2 500 BGN suma. Šios sumos įtrauktos į kredito grąžinimo grafiką kaip sutarties sudedamoji dalis, todėl bendras kredito įsipareigojimas sudaro 12 515,02 BGN, mokant 36 mėnesinėmis įmokomis po 347,64 BGN. Šalys neginčija, kad atsakovė faktiškai sumokėjo ieškovei 5 000 BGN.
- 2 Kredito sutartyje nurodyta, kad klientas iš anksto aiškiai išreiškė pageidavimą gauti savanoriškas papildomas paslaugas, o naudojimosi jomis sąlygos išsamiai aprašytos atsakovės bendrosiose sąlygose. Pagal jas papildoma paslauga „Fast“

suteikia ją įsigijusiam klientui pirmumo teisę nagrinėti jo paraišką kreditui gauti. Priėmus sprendimą dėl patvirtinimo, klientui skirta suma pervedama per 24 valandas nuo reikiamų dokumentų pasirašymo. Remiantis bendrosiomis sąlygomis, papildoma paslauga „Flexi“ suteikia ją įsigijusiam klientui teisę pakeisti grąžinimo grafiką laikantis atitinkamų konkrečių reikalavimų. Klientas gali prašyti atidėti arba sumažinti tam tikrą grąžinimo įmokų skaičių, jei yra išsamiai nurodytos priežastys (nedarbingumas, darbo netekimas, turto praradimas ar sugadinimas nelaimės atveju ir t. t.).

- 3 Nagrinėjant bylą iš esmės, šalys neginčija, kad vartotojas, sudarydamas kredito sutartį, norėjo savanoriškai įsigyti minėtas papildomas paslaugas. Prieštaravimas dėl ieškovės suklaudinimo, atsižvelgiant į su ja sudarytos sutarties pobūdį, nebuvo pareikštas. Byloje nebuvo teigiama, kad atsakovė būtų atsisakiusi suteikti kreditą, jei už šias papildomas paslaugas nebūtų sumokėta.
- 4 Pagal šioje byloje taikytinus nacionalinės teisės aktus, konkrečiai – ZPK, kredito davėjas negali reikalauti mokėti mokesčių ar atlygio už veiklą, susijusią su kredito gavimu ir administravimu (10a straipsnio 2 dalis). Kredito kainos metinė norma apibrėžiama kaip esama arba būsima bendra kredito kaina vartotojui ir negali viršyti tam tikros viršutinės ribos (19 straipsnio 1 ir 4 dalys). Šiuo atveju tiek metinės normos dydis, tiek vartotojo mokėtina bendra suma, kuri turi būti apskaičiuota kredito sutarties sudarymo momentu, yra privalomi vartojimo kredito sutarties elementai (11 straipsnio 1 dalies 10 punktas). Be to, negalioja jokia vartojimo kredito sutarties sąlyga, kuria siekiama apeiti ZPK reikalavimus (21 straipsnis); jei nesilaikoma reikalavimų dėl bendros vartojimo kredito kainos nurodymo arba viršijama jos viršutinė riba, vartojimo kredito sutartis negalioja (22 straipsnis). Jei vartojimo kredito sutartis pripažįstama negaliojančia, vartotojas privalo grąžinti tik grynąją kredito sumą ir nėra skolingas jokių palūkanų ar kitų su kreditu susijusių išlaidų (23 straipsnis).
- 5 Ieškovė pateikė ieškinį dėl teisių nebuvimo nustatymo prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui. Ieškovė prašo pripažinti, kad ji nėra skolinga atsakovei iš viso 7 515,02 BGN, iš jų: 1) 3 765,02 BGN sutartinių palūkanų, kurias sudaro metinė kredito palūkanų norma ir kredito kainos metinė norma už visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį, 2) 1 250 BGN atlygio už papildomą paslaugą „Fast“ ir 3) 2 500 BGN atlygio už papildomą paslaugą „Flexi“.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 6 *S.R.G.* teigia, kad vartojimo kredito sutarties sąlygos, įpareigojančios mokėti metines palūkanas, kredito kainos metinę normą ir atlygį už papildomas paslaugas, negalioja, nes yra nesąžiningos. Be to, ji ginčija pareigą mokėti atlygį už papildomas paslaugas, nes, jos nuomone, šios paslaugos buvo įprasta kredito administravimo veikla (jos apėmė paraiškos dėl vartojimo kredito suteikimo ir išmokėjimo nagrinėjimą). *S.R.G.* įsitikinusi, kad nėra skolinga šių atlygių dėl jų nesąžiningumo, nes atlygiai už abi papildomas paslaugas iš viso sudarė

3 750 BGN ir ši suma viršijo pusę sumos, kuri buvo suteikta kaip kreditas. Ginčijamas atlygis nebuvo taikomas paslaugoms, nesusijusioms su kredito davėjo pagrindiniu reikalavimu, – tai buvo mokesčiai už kredito išmokėjimą arba už veiklą, susijusią su kredito administravimu. Dėl šios priežasties pažeidžiamas aiškus draudimas, pagal kurį kredito davėjas negali imti mokesčių ir atlygio už veiklą, susijusią su kredito išmokėjimu ir administravimu. Be to, ieškovė teigia, kad papildomos paslaugos yra sutartinio atlygio dalis ir dėl to turi būti įtrauktos į kredito kainos metinę normą. Atlygis už šias papildomas paslaugas yra vartotojo sąnaudos, todėl tai yra paslėptos kredito sąnaudos, kurios turi būti įtrauktos nustatant kredito kainos metinę normą. Vis dėlto jei prie bendros vartojimo kredito kainos būtų pridėtos aptariamų paslaugų išlaidos, būtų viršyti ZPK nustatyti apribojimai, susiję su bendros vartojimo kredito kainos viršutine riba, ir ši aplinkybė lemtų vartojimo kredito sutarties negaliojimą.

- 7 Atsakovė teigia, kad pateikdama paraišką kreditui gauti ieškovė pati nusprendė įsigyti papildomų paslaugų, susijusių su sutartimi. Jai buvo pateikta būtina papildoma ikisutartinė informacija apie sutartines paslaugas. Atsakovė tvirtina, kad metinė kredito palūkanų norma yra fiksuota ir kad jos bendrosiose sąlygose, kurios yra vartojimo kredito sutarties sudedamoji dalis, nurodyta, iš ko susideda sutartinis atlygis, kokios sąlygos taikomos kredito palūkanų normos taikymui ir kaip buvo apskaičiuota kredito kainos metinė norma. Be to, kredito grąžinimo grafike nurodytos konkrečios grąžinimo įmokos, mokėtinos per visą sutarties galiojimo laikotarpį. Vartotojo teisė atsisakyti sutarties numatyta bendrosiose sąlygose. Atsakovė nesutinka su teiginiu, kad sąlygos dėl papildomų paslaugų įsigijimo yra nesąžiningos, nes šias papildomas galimybes pasirenka ieškovė, jos nėra privaloma kredito sutarties sudarymo sąlyga. Todėl ji mano, kad ieškovės teiginys dėl nesąžiningumo yra nepagrįstas. Atsakovė teigia, kad ieškovė pasinaudojo papildomo susitarimo paslaugomis, t. y. pirmumo teise peržiūrėti ir išmokėti vartojimo kreditą ir atidėti sutartyje numatytas grąžinimo įmokas.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 8 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, bylos nagrinėjimo dalykas yra visos kredito sutarties galiojimo klausimas ir konkrečiai sąlygų dėl papildomų paslaugų įsigijimo galiojimo klausimas. Pagal Bulgarijos teisę teismas, kurio prašoma priimti sprendimą, privalo *ex officio* atsižvelgti į nesąžiningas vartojimo kredito sutarties, kaip antai šios sutarties, sąlygas.
- 9 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pirmiausia teiraujasi, kaip vartojimo kredito sutartyje nustatoma kredito kainos metinė norma. Pagal nacionalinę teisę vartojimo kredito sutartis, kurioje nesilaikoma teisinių reikalavimų dėl kredito kainos metinės normos nurodymo, pripažįstama negaliojančia; vartotojas privalo grąžinti tik gautą sumą, be palūkanų ir išlaidų. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas panašiai supranta ir Sprendimą *EOS KSI Slovensko* (C-448/17), pagal kurį Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 2 dalies reikalavimas nėra įvykdytas, jei

sąlyga dėl metinės normos dydžio suformuluota neaiškiai. Todėl nacionalinis teismas neprivalo taikyti tokių išlygų. Vis dėlto, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, reikia išnagrinėti, ar nacionalinėje teisėje numatyta sankcija, t. y. vartojimo kredito sutarties pripažinimas negaliojančia, jei ji neatitinka privalomųjų reikalavimų dėl bendros kredito kainos metinės normos nurodymo, yra adekvati ar proporcinga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/48/EB 23 straipsnį. Šis klausimas turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant į ieškovės argumentą, kad apskaičiuodamas sutartyje numatytą kredito kainos metinę normą kredito davėjas sąmoningai neįtraukė atlygio už papildomas paslaugas, kurios iš esmės buvo ne papildomos, o susijusios su kredito išmokėjimu ir administravimu. Todėl, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo manymu, reikia atsakyti į klausimą, ar neteisingas metinės normos dydžio nurodymas vartojimo kredito sutartyje prilygsta jos nebuvimui. Todėl reikia atsakyti į klausimą, ar sutartas atlygis už „papildomas paslaugas“ (kurios sudarant sutartį įtrauktos į pradinį kredito grąžinimo grafiką ir yra visiškai susijusios su kredito grąžinimo būdu, o ne su kitų prekių ar prekių gavimu) yra išlaidos, kurios pagal Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktą turi būti įtrauktos į metinę normą. Taigi reikia išaiškinti, ar tokio atlygio mokėjimas šiuo atveju yra su kredito sutartimi susijusios sutarties „pagrindinis dalykas“, ar papildoma sąlyga, atitinkanti kredito sutarties papildomas išlaidas.

- 10 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas norėtų priminti 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (sujungtos bylos C-224/19 ir C-259/19) rezoliucinės dalies 5 punktą, kuriame nurodyta: „Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, 7 straipsnio 1 dalis ir veiksmingumo principas turi būti aiškinami taip, kad jiems prieštarauja sistema, pagal kurią dalis bylinėjimosi išlaidų gali tekti vartotojui, atsižvelgiant į nepagrįstai sumokėtų sumų, kurios jam grąžintos konstatavus, kad sutarties sąlyga yra niekinė dėl nesąžiningumo, dydį, nes tokia sistema sukuria esminę kliūtį, galinčią atgrasyti vartotojus naudotis Direktyvoje 93/13 suteikiama teise į veiksmingą teisminę sutarties sąlygų galimo nesąžiningumo kontrolę.“ Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui kyla klausimas, ar šis išaiškinimas turėtų būti taikomas tik tais atvejais, kai vartotojui praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga pasinaudoti savo teisėmis, jei reikalavimas dėl mokėjimų, atliktų pagal nesąžiningą sąlygą, grąžinimo turi būti kiekybiškai įvertintas, ar visais atvejais, įskaitant atvejį, kai egzistuoja nesąžininga sąlyga, kuri nei visiškai, nei iš dalies neturi įtakos reikalavimo sumai, tiesiogiai nesusijusiai su bylos nagrinėjimo dalyku, atitinkančiai įsiskolinimą kredito davėjui. Šis klausimas susijęs su pagrindinės bylos dalyku: kadangi atlygis už „papildomas paslaugas“ yra su kredito sutartimi susijusios sutarties „pagrindinis dalykas“ ir atitinkamai neturi būti įtrauktas į kredito kainos metinės normos apskaičiavimą, sprendžiant ginčą taip pat turėtų būti priimtas sprendimas dėl teismo išlaidų paskirstymo. Pagal nacionalinę teisę teismo išlaidų dalis priklauso nuo to, ar prašymas patenkintas, ar atmestas, neatsižvelgiant į byloje dalyvaujančios šalies statusą.